

**COMPARATIVE ANALYSIS OF STYLISTIC DEVICES IN THE GERMAN
TRANSLATIONS OF THE BOOK OF ECCLESIASTS
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У ПЕРЕКЛАДАХ
«КНИГИ ЕККЛЕЗІАСТА» НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ**

Лілія БУКРЕЄВА, Наталія ДІДЕНКО

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

didenko.natalia2323@google.com

<https://orcid.org/0009-0001-6949-8690>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.11-20>

The article presents a comparative analysis of stylistic devices in the German translations of the "Books of Ecclesiastes", which is a text of the Old Testament, typical of biblical didactic and prophetic books, and whose purpose is to encourage people to think about the meaning of life. The book raises the issues of transience and futility of human existence especially acutely. The relevance of the study lies in the comparison of modern German translations of the book of Ecclesiastes with the aim of demonstrating translation trends and different approaches to the reproduction of artistic means in these translations. The research material consists of translations of the book of Ecclesiastes from different years, made by translators from the ancient Hebrew language into German. The article examines the stylistic means of the biblical text and their reproduction in modern translations, compares and comments on some problematic fragments of the book of Ecclesiastes, the translation of which, despite a large number of scientific works, still needs clarification. Particular attention is paid to fragments of the text, the interpretation of which has a double meaning. The research material allows analysing the diachronic trends in the translation of the book of Ecclesiastes and drawing conclusions about the possibility and purpose of reproduction by the translator's content and means of artistic imagery in translations of different years. According to the conducted analysis, the authors came to the conclusion that, despite centuries of discussion, an attempt to make a single universal translation of the book of Ecclesiastes is impossible. From a methodological point of view, we should emphasize that in recent years there has been a negative trend toward a recipient-oriented understanding of the text, which, in turn, pushes the translator to omit stylistic devices and form a translation of the holy book that is more understandable for today, which unfortunately leads to the loss of artistic stylistics of the archaic poetic text.

Key words: comparative analysis, stylistic devices, biblical text, the book of Ecclesiastes

У статті представлено порівняльний аналіз стилістичних засобів у перекладах німецькою мовою «Книги Екклесіаста», яка являє собою текст Старого Заповіту, характерний для біблійних повчальних, пророцьких книг та має своєю ціллю заохочувати людину до міркування над сенсом життя. Особливо гостро у книзі підіймаються питання швидкоплинності та марності людського існування. Актуальність дослідження полягає у зіставленні сучасних німецьких перекладів книги Екклесіаста з ціллю продемонструвати перекладацькі тенденції та різні підходи до відтворення художніх засобів в цих перекладах. Матеріалом дослідження постають переклади книги Екклесіаста різних років, виконані перекладачами з давньоєврейської мови на німецьку. У статті розглядаються стилістичні засоби біблійського тексту та їх відтворення у сучасних перекладах, порівнюються та коментуються деякі проблемні фрагменти книги Екклесіаста, переклад яких, не зважаючи на велику кількість наукових праць, й досі потребує уточнення. Особлива увага звертається на фрагменти тексту, тлумачення яких має подвійне значення, наприклад лейтмотиви, метафори та авторські алегорії. Матеріал дослідження дозволяє проаналізувати діахронічні тенденції перекладу книги Екклесіасту та зробити висновки щодо можливості й мети відтворення перекладачами змісту та засобів художньої образності у перекладах різних років. У результаті проведеного аналізу автори дійшли висновків, що, попри багатовікову дискусію, спроба зробити єдиний універсальний переклад книги Екклесіаста виявляється неможливою. З методологічної точки зору слід зробити акцент на тому, що останні роки визначається негативна тенденція до реципієнто-орієнтованого розуміння тексту, що у свою чергу, підштовхує перекладача опускати стилістичні засоби та формувати більш зрозумілий для сьогодення переклад священної книги, що, на жаль, призводить до втрати художньої стилістики архаїчного поетичного тексту.

Ключові слова: порівняльний аналіз, стилістичні засоби, біблійський текст, книга Екклесіаста.

Вступ. В українських перекладах Біблії, які здійснювались не з оригіналу, а з грецької Септуагінти, за книгою, що міститься у Старому Заповіті між Притчами Соломона та Піснею Пісень історично закріпилася назва «Екклезіаст», яка є транскрипцією неперекладеної грецької лексеми ἐκκλησιαστής.

Назва цієї книги Старого Заповіту в німецьких перекладах є транскрипцією неперекладеної давньоєврейської лексеми קהלת – [qohælæt]. У перекладі з давньоєврейської мови лексема «Кохелет» означає «той, хто промовляє на зібранні», «церковний оратор» або «проповіді в зборах». Інакше кажучи, назва книги у першотворі вказувала його реципієнту на проповідника, мудрого скептика, який ставив складні запитання та шукав відповіді на них. Але не будучи перекладеною, назва книги зазвичай сприймається читачами як власна назва. Маємо лише здогадуватися, чому стародавні перекладачі Біблії не перекладали цю лексема як «проповідник», а використовували транскрипцію «Екклезіаст» і «Кохелет».

Особлива філософська глибина думок проповідника та його песимістичні погляди на сенс буття людини надають тексту надзвичайну *індивідуальність*. Цілком ймовірно, що безіменний проповідник не мав би такий вплив на читача, як людина, що має конкретне ім'я. Таким чином пояснюється виникнення та закріплення у віковій традиції перекладів цієї частини Старого Заповіту власних назв: «Екклезіаст» в українських і російських та «Кохелет» в німецьких перекладах.

Основна тема філософських роздумів Книги Екклесіаста – сенс буття і цінність людського життя. І книга, і постать Проповідника вже не одне тисячоліття постають предметом дослідження багатьох вчених. Перед читачем цього біблійного твору постає образ мудреця, який шукає відповіді на вічні загальнолюдські питання та заохочує, «залишивши упередження зважитись на переоцінку цінностей життя та пошуку сенсу власного існування» (Хілько, с. 60).

Більшість дослідників (Sellin, 1933; Rose, 1999; Синило, 1998; Хілько, 2020) вказують на явну трагічність та песимістичність оповідання, однак у декількох сучасних працях (Lauha, 1978; Fischer, 1999; Schwienhorst-Schönberger, 2004, Strübind, 2014) знаходимо протилежну точку зору, згідно якої проповідник навпаки закликає до радощів життя – «*Lebensfreude*»: «*Nur im Leben ist Freude möglich*». За думкою Джеймса Креншоу, «автор твору зізнається, що щастя та нещастя йдуть поруч і біди завжди протистоїть радість життя» (Crenshaw James L., 1994).

Книга Екклесіаста є унікальною, не схожою на звичайний вчений трактат, у якому викладається морально-філософське учення. Перед читачем постає картина світу соціального та духовного буття людини, яка дивує своєю складністю, неоднозначністю, суперечливістю саме тому й досі ведуться дискусії щодо авторства, часу створення та інтерпретації змісту твору.

Книгу Екклесіаста, як правило, датують III століттям до р. Х., час після закінчення Східного походу Олександра Македонського (334 – 325 pp.), коли античність вступила в діалог зі сходом – почалася епоха еллінізму. Саме це, як стверджують багато дослідників (Braun, 1973; Burkes, 1999; Lohfink, 2003), і пояснює абсолютно нетипову для Святого Письма тональність Книги Екклесіаста. Особливо нехарактерним є головний мотив трагічності людської долі, настільки близький грецькому духу і настільки чужий духу Старого Заповіту (Braun, 1973, с. 3).

«З точки зору жанру Екклесіаст органічно поєднує притчу у формі афоризму, філософські сентенції, розгорнуте міркування над життям і ліричні визнання. Таким чином, найточніше жанр твору можна визначити як філософську ліричну поему, оскільки в оригіналі вона має поетичну форму: довгі рядки мають одну або дві цезури, а короткі зазвичай стоять в смисловий та ритмічній паузі, що надає Екклесіасту надзвичайну гнучкість поетичної інтонації» (Синило, с. 339).

Актуальність дослідження полягає у зіставленні сучасних німецьких перекладів книги Екклесіаста різних років з ціллю продемонструвати перекладацькі тенденції та різні підходи до відтворення художніх засобів в цих перекладах. Швидкий розвиток штучного інтелекту спонукає сучасну людину надавати перевагу простим текстам – генерувати та споживати спрощену інформацію, що призводить до примітивізації інтелекту та неможливості сприймати та інтерпретувати складні тексти. Через спрощеність деяких сучасних перекладів біблійний текст втрачає важливу концептуальну інформацію та, як наслідок, свою художню цінність. Тому

доцільним є виявлення тенденцій ігнорувати стилістичні особливості першотвору у сучасних перекладах.

Об'єктом дослідження є переклади книги Екклезіаста німецькою мовою різних років: *Einheitsübersetzung* (EÜ) 1980 – переклад, зроблений на замову Ради єпископів Німеччини, Австрії та Швейцарії і призначений для церковного використання з ціллю забезпечити кращий доступ до Слова Божого. У цьому перекладі беруться до уваги не тільки знання біблістики, а й правила німецької мови. Окрім того видання призначене для використання у школах німецькомовних країн та пресі. *Gute Nachricht Bibel* (GNB) 1982 – перший та єдиний «комунікативний переклад» на німецьку мову, є сучасним виданням для тих, хто не володіє конфесійною лексикою і бажає читати Біблію на доступній для розуміння мові. *Neue Genfer Übersetzung* (NGÜ) 2000 – переклад Біблії, який виконано у співпраці женевського та німецького біблійного товариства і книговидавництва Бруннен, є доступним для розуміння, але близьким до змісту оригіналу. Видання призначене для щоденного використання та вивчення Біблії та конфесійної мови у вищих навчальних закладах.

Предметом дослідження постають репрезентації стилістичних засобів у перекладах книги Екклесіаста німецькою мовою різних років. Досліджуваний біблійний текст є художнім твором, багатим на різні **стилістичні прийоми**: метафори, повтори, риторичні питання, алюзії, алегорії, алітерації та ін. Складність його перекладу полягає головним чином у тому, що, з одного боку, художній текст повинен зберігати важливі змістовні та стилістичні якості оригіналу, з іншого боку перекладачам необхідно враховувати сучасні тенденції в мові та літературі, щоб художній твір був зрозумілим реципієнтові.

Методи дослідження. Основним методом дослідження у роботі постає зіставний аналіз німецьких перекладів Книги Екклесіаста, що дозволяє простежити, якою мірою художня своєрідність оригіналу відтворюється у кожному з текстів перекладу і де вона втрачається. У ході аналізу було використано метод суцільної вибірки, який дозволив виокремити та сформулювати фактичний матеріал дослідження і зробити висновки щодо відтворення перекладачами стилістичних засобів у перекладах різних років. За допомогою кількісного аналізу було досліджено частотність вживання основного лейтмотиву «гевел», який створює характерний ритм досліджуваного біблійного тексту.

Результати та обговорення. Книга Екклесіаста є досить складною для тлумачення у цілому та містить декілька фрагментів, що мають багатозначні лексеми – зазвичай складні для розуміння, інтерпретації та перекладу. Порівнюючи німецькі переклади старовинного поетичного художнього твору, спираємось на праці дослідників, які володіють давньоєврейською та давньогрецькою мовами та вивчали цей твір у оригіналі (*Loretz 1964, Schwienhorst-Schönberger L., 1997, Zimmerli, 2014, Синило Г., 2011; Олесницький М.А., 1873*) і богословські та літературознавчі коментарі до книги Екклесіаста (*Лофінк, 2003; Романенко В., 2017; Хілько Б., 2020*). У першотворі лексема ^{הָבֵל} – «гевел» повторюється 38 разів та визначається дослідниками (*Seybold, 1977; Schwienhorst-Schönberger, 2004; Zimmerli, 2013*) як головний лейтмотив твору. У давньоєврейській мові «гевел» – це багатозначна лексема (чим зумовлено складність її перекладу на інші мови), пряме значення якої – «подих», «пар», «дихання», «подув» (*Синило Г., 2011*). Переносне значення – «швидкоплинність», «оманливість», «коливання вітру», «марнота» (*Синило Г., 2011*). Методом вибіркового та кількісного аналізів формуємо основний матеріал дослідження та виявляємо, що найбільш частотним перекладом цієї лексеми у досліджуваних перекладах 1982 та 2000 років виступає «Sinnlosigkeit»/ «Vergeblichkeit» – «марність», значення якої є далеким від буквального сенсу єврейського слова, хоча й досить вірно відображає підтекст досліджуваного твору: у перспективі смерті будь-яка активна діяльність людини позбавлена сенсу. Отже, функція лейтмотиву «гевел» – переконати читача у швидкоплинності та марності життя від народження і до самої смерті. У перекладі книги Екклесіаста 1980 року перекладачі приймають рішення залишити саме пряме значення давньоєврейської лексеми «гевел» і використовують німецький еквівалент «Windhauch».

У таблиці 1 наведено результати кількісного аналізу лейтмотиву «гевел» та його мовні репрезентації у перекладах різних років упродовж всього досліджуваного тексту.

Таблиця 1

Мовні репрезентації лейтмотиву «гевел» у перекладах різних років

Видання	рік видання	лексема ^{הַבֵּל} «гевел»	кількість повторів у тексті твору
EÜ	1980	<i>Windhauch</i>	37
GN	1982	<i>Völlig sinnlos–</i>	29
GBÜ	2000	<i>Nichtigkeit</i>	38

Приходимо до висновків, що переклад головного лейтмотиву твору «гевел» суттєво відрізняється у всіх трьох варіантах перекладу (від буквального «*Windhauch*» – «*подих вітру*» до більш зрозумілого читачеві «*völlig sinnlos*» – «*цілком безглуздо*»).

Маємо зазначити, що істотно відрізняються не тільки мовні репрезентації лейтмотиву, а й частотність його вживання у тексті. Так, у варіанті перекладу 1982 року спостерігаємо вибір перекладачем лексеми «*sinnlos*» або «*völlig sinnlos*», яка повторюється упродовж твору лише 29 разів замість 38 (Seybold, 1977; Schwienhorst-Schönberger, 2004; Zimmerli, 2013). Перекладач цього варіанту приймає рішення перекладати одну й ту саму лексему «гевел» у різних фрагментах тексту різними способами: «*sinnlos und ein großes Übel*» (2:21) – «*letztlich kommt bei aller Mühe nichts heraus*» (2:11) – «*vergeblich*» (1:14, 2:15) – «*sinnlos und Jagd nach Wind*» (6:9) – «*fruchtlose Beschäftigung*» (4:10, 1:13) – «*nichts*» (2:20). Такий переклад є більш простим та зрозумілим читачеві і передає песимістичний настрій тексту, але порушує ритмічну інтонацію поетичного твору і таким чином знижує функцію лейтмотиву.

У варіанті GBÜ (2000) перекладач використовує як лейтмотив лексему «*nichtig*» 38 разів, дотримуючись формальних ознак оригіналу, але розкриває складний біблійний зміст за допомогою додаткових лексем: «*nichtig und eine üble Mühe*» (4:8) «*nichtige Worte*» (5:6) – «*kam in Nichtigkeit*» (6:11) – «*nichtiges Leben*» (6:12) «*nichtig und ein großes Unglück*» (2:21) – «*nichts bleibendes unter der Sonne*» (2:11) – «*nichtig und Haschen nach Wind*» (2:11, 2:17, 4:16). У нашому дослідженні погоджуємось із думкою В. Акімова, який вважає, що для перекладу лейтмотиву «гевел» доцільно використовувати спільнокореневі лексеми, а не синоніми, бо саме повтори однакової лексеми відіграють важливу роль у відтворенні характерного поетичного ритму твору та загального песимістичного настрою проповідника. Однак складність перекладу лейтмотиву «гевел» полягає у тому, що у різних текстових фрагментах першотвору лексема набуває різних відтінків значення», так наприклад, «гевел» у тексті твору може означати: «нікчемність буття», «некорисність», «даремність», «швидкоплинність», «оманливість», «марність», «безглуздість», «безглуздо як гонитва за вітром», «безглуздо, як ловля вітру».

У другому вірші першого розділу книги (Еккл. 1:2) зустрічаємо п'ятикратний повтор лексеми ^{הַבֵּל} – «гевел», однак не у всіх перекладах цю частотність збережено:

рік видання	1:2	рівень адекватності перекладу
EÜ 1980	« <i>Windhauch, Windhauch, sagte Kohelet Windhauch, Windhauch, das ist alles Windhauch.</i> ».	(+) збережено п'ятикратний повтор провідної лексеми (формальна ознака) (–) лексема <i>Windhauch</i> - (<i>подих вітру</i>) не має негативної (трагічної) конотації.
GN 1982	« <i>Völlig sinnlos ist alles, war die Erkenntnis des Philosophen, völlig sinnlos. Man kann tun, was man will, es hat alles keinen Sinn.</i> ».	(+) збережено зміст оригіналу на денотативному рівні (–) зникає метафоричність поетичного тексту (формальна ознака).

GBÜ 2000	« <i>O Nichtigkeit der Nichtigkeiten! spricht der Prediger. O Nichtigkeit der Nichtigkeiten! Alles ist nichtig!</i> »	(+) збережено п'ятикратний повтор провідної лексеми (формальна ознака); (+) збережено стародавню форму суперлативу (род. відм., мн.); (+) лексема <i>Nichtigkeit</i> має негативну конотацію; (-) обране значення <i>Nichtigkeit</i> лексеми «гевел» - не відтворює зміст провідної фрази першотвору
-------------	--	---

Перекладач варіанту 1980 року вважає доцільним зберегти у перекладі буквально, пряме значення лексеми «гевел», що вдало відтворює художнє звучання твору, однак не завжди вірно сприймається читачем і це пов'язано з тим, що лексема «*Windhauch*» – «*легкий подув вітру*» не містить у собі негативної конотації та не відтворює загальний песимістичний настрій твору.

У перекладі 1982 року перекладач приймає рішення передати денотативний зміст оригіналу та використовує більш зрозумілу середньостатистичному читачеві лексеми «*Sinnlosigkeit*» – «*безглуздя*». Але у даному варіанті перекладу відсутня художня складова першотвору, яка виникає завдяки повторам. Крім того, перекладач некоректно нарікає автора біблійного твору філософом і тим самим звужує поняття «*Kohelet*», що зменшує значення ролі Проповідника.

У перекладі видання Schlachter (2000) спостерігаємо збереження перекладачем характерного для біблійних текстів стилістичного прийому – **використання найвищого ступеня порівняння** – (родовий відмінок множини) «*Nichtigkeit der Nichtigkeiten*» – «марнота марнот». Такий переклад демонструє прагнення перекладача відтворити архаїчну стилістику першотвору. Не зважаючи на те, що перекладач обирає лексеми з негативною конотацією та зберігає її п'ятикратний повтор, він відтворює лише формальні ознаки оригіналу. Спроба перекладача відтворити усі без винятку стилістичні засоби першотвору призводить нажалі до часткової втрати сенсу у ключовій фразі, яка у стислій формі передає зміст всього твору.

Наступний приклад в ЕҮ (1980) демонструє недоречне вживання перекладачем сучасної лексеми «*Konkurrenzkampf*», яка є анахронізмом для біблійного тексту і таким чином порушує поетичну тональність твору. Більш вдалий варіант перекладу представлено у виданні 2000 року, де перекладач пропонує лексеми «*Neid*» – «зздрість», яка означає одну з негативних якостей людини і у християнський моралі визнається гріхом.

	4:4	рівень адекватності перекладу
EҮ 1980	« <i>Denn ich beobachtete: Jede Arbeit und jedes erfolgreiche Tun bedeutet Konkurrenzkampf zwischen den Menschen. Auch das ist Windhauch und Luftgespinst.</i> »	(-) анахронізм (+) збережено метафору оригіналу
GN 1982	« <i>Auch das habe ich gesehen: da plagt man sich und leistet etwas und tut alles, um die anderen anzustechen. Ist das nicht auch sinnlos? Letzten Endes kommt nichts dabei heraus.</i> »	(-) просторічні лексеми
GBÜ 2000	« <i>Ich sah auch, daß alle Mühe und alles Gelingen im Geschäft nur den Neid des einen gegen den anderen weckt. Auch das ist nichtig und ein Haschen nach <u>Wind!</u></i> »	(+) еквівалент відповідний біблійній стилістиці (+) збережено метафору оригіналу

Для того, щоб залучити слухачів у свої міркування та викликати бажаний вплив на читача, автор оригіналу – Проповідник часто використовує **риторичні питання**. Здебільшого вони

зустрічаються у тексті наприкінці розділів та закликають до осмислення життя. У всіх німецьких перекладах цей прийом зберігається:

«*Es gibt viele Worte, die nur den Windhauch vermehren. Was nützt das dem Menschen?*» EU 1980 (6:11)

«*...Wer kann schon sagen, was für den Menschen gut ist während seines kurzen, sinnlosen Lebens, das so flüchtig ist wie ein Schatten? Und wer kann ihm sagen, was nach ihm auf dieser Erde geschehen wird?*» GN 1982 (6:12)

«*Denn wenn er auch viele Worte macht, so sind sie doch ganz nichtig; was hat der Mensch davon?*» GBÜ 2000 (6:11)

Міркування щодо сенсу життя проходить через весь текст книги Екклезіасту. Автор розчаровано робить висновок, що весь цей зовні стабільний і гармонійний світ виглядає абсолютно безглуздом. Навіщо у цьому світі життя людини, діяльність людини, якщо у світі немає справедливості і кінець будь-якої людини – смерть.

Не зважаючи на досить меланхолічний настрій усієї оповіді, автор все ж таки проголошує життєстверджувальні сімейні цінності та акцентує свою увагу на тому, що життя удвох значно покращує існування людини:

видання	4:10	рівень адекватності перекладу
EÜ 1980	«Denn wenn sie hinfallen , richtet einer den anderen auf. Doch wehe dem, der allein ist, wenn er hinfällt ohne der einer bei ihm ist, der ihn aufrichtet».	(-) порушення логіки
GN 1982	«Wenn zwei unterwegs sind und einer hinfällt, dann hilft der andere ihm wieder auf die Beine».	(+) збережено логіку розповідання
GBÜ 2000	«Denn wenn sie fallen , so hilft der eine dem anderen auf; wehe aber dem, der allein ist, wenn er fällt und kein zweiter da ist, um ihn aufzurichten!»	(-) порушення логіки

Потребує пояснення інтерпретація віршу 4:10 у двох досліджуваних перекладах, де спостерігається порушення причинно-наслідкового зв'язку у реченні про двох людей, що йдуть поряд: «*denn wenn sie fallen, so hilft der eine dem anderen auf...*». У фрагменті йдеться про взаємну допомогу. Якщо «падають обидва», як це стверджує перекладач, то нелогічним стає можливість допомагати один одному. Лише один з трьох перекладів не порушує логіки розповідання – це переклад 1982 року, «*wenn zwei unterwegs sind und einer hinfällt...*». У даному варіанті перекладу зберігається важливий зміст слів Проповідника: допомагає той, хто «не впав», тільки тоді всі труднощі легше переносити удвох. Актуальність цієї фрази очевидна й сьогодні, якщо розуміти слова Екклесіаста не тільки в прямому, а й в переносному значенні лексеми «падіння».

Наступні фрагменти демонструють різні підходи до перекладу **метафор**:

видання	3:10-3:11	рівень адекватності перекладу
EÜ 1980	«Gott hat das alles zu seiner Zeit auf vollkommene Weise getan. Über dies hat er die Ewigkeit in alles hineingelegt... »	(-) перекручення змісту оригіналу
GN 1982	«Dem Menschen hat er Bewusstsein von der Unendlichkeit der Zeit gegeben... »	(-) метафору не збережено
GBÜ 2000	«Er hat alles vortrefflich gemacht zu seiner Zeit, auch die Ewigkeit hat er ihnen ins Herz gelegt... »	(+) вдало збережено метафору першотвору

У варіанті перекладу 1980 року спостерігаємо перекручення змісту оригіналу: «*die Ewigkeit in alles hineingelegt...*», адже вічність дана не дійсності, що оточує людину, як

стверджує перекладач, а саме людині дано розуміння вічності, тобто здібність розуміти нескінченність часу та простору.

Простий доступний для розуміння варіант, у якому відсутня метафора пропонує читачеві переклад видання GNB 1982 року – «*Bewusstsein von der Unendlichkeit der Zeit gegeben*» – «дав людині свідомість нескінченності часу».

Суттєва перевага перекладу GBÜ 2000 року полягає у тому, що перекладачеві вдається відтворити не тільки денотативний зміст першотвору «*die Ewigkeit hat er ihnen ins Herz gelegt...*», але й його поетичну метафору «вічність поклав він їм у серце», що дозволяє зберегти художню своєрідність даного фрагменту.

У наступному прикладі при відтворенні антитези «*тіло – душа*» також спостерігаємо розбіжність у перекладах.

видання	12:7	рівень адекватності перекладу
EÜ 1980	« <i>Der Staub auf die Erde zurückfällt als das, was er war, und der Atem zu Gott zurückkehrt, der ihn gegeben hat.</i> »	(+) збережено біблійну лексему «Staub» (-) антитеза зникає прах – подих
GN 1982	« <i>Dann kehrt der Leib zur Erde zurück, aus der er entstanden ist und der Lebensgeist geht zu Gott, der ihn gegeben hat.</i> »	(+) збережено антитезу плоть – живий дух
GBÜ 2000	« <i>...und der Staub wieder zur Erde zurückkehrt, wie er gewesen ist, und der Geist zurückkehrt zu Gott, der ihn gegeben hat.</i> »	(+) збережено біблійну лексику (+) збережено антитезу прах – живий дух

Зміст фрази «*der Atem zu Gott zurückkehrt*» у перекладі 1980 року суперечить християнським переконанням, згідно з якими до Бога повертається не «подих», а душа померлої людини.

У сучасному варіанті перекладу Книги Екклесіяста 2000 року спостерігаємо тенденцію дбайливо зберігати художню своєрідність оригіналу: перекладачі використовують лексему «*Staub*» – «прах» у її архаїчному значенні «*тіло*», «*плоть*» та контекстуальний антонім «*Geist*» – «дух» і таким чином відтворюють традиційну антитезу християнського канону. Порівняно з синонімічним «*Leib*» лексема «*Staub*» є найбільш вдалим перекладом, оскільки саме цій лексемі надається перевага у конфесійному стилі.

Екклесіяст у кінці книги через низку **алегорій** співчутливо описує дні фізичної немощі – старіння людини. Функція алегорій у даному фрагменті полягає у поетичному зображенні трагічного в'янення людської плоті та відхід людини із життя:

видання	12:3-12:4	алегорія – денотат	рівень адекватності перекладу
EÜ 1980	« <i>...die Wächter des Hauses zittern, die starken Männer sich krümmen, die Müllerinnen ihre Arbeit einstellen, es dunkel wird bei den Frauen, die aus den Fenstern blicken.</i> »	« <i>ті, що охороняють</i> » « <i>ті, що тримають</i> » « <i>ті, що мелють</i> » « <i>ті, що дивляться у вікно</i> »	(+) збережено алегорії оригіналу
GNB 1982	« <i>...deine Arme, die dich beschützt haben, zittern, und deine Beine, die dich getragen haben, werden schwach. Die Zähne fallen dir aus, einer nach dem anderen; deine Augen werden trüb.</i> »	- руки - ноги - зуби - очі	(-) алегорії оригіналу відсутні

2000	«... <i>wenn die Hütter des Hauses zittern und die Starken sich krümmen und die Müllerinnen aufhören zu arbeiten, und wenn trübe werden, die aus dem Fenster schauen;</i> »	« <i>ті, що охороняють</i> » « <i>ті, що тримають</i> » « <i>ті, що мелють</i> » « <i>ті, що дивляться у вікно</i> »	(+) збережено алегорії оригіналу
------	---	---	----------------------------------

Переклад 1982 року різко відрізняється від двох інших порівнюваних текстів, оскільки він призначений для читача, якому непросто інтерпретувати складні біблійні алегорії. Спрощення тексту перекладу відбувається через заміну старовинних поетичних алегорій («*ті, що охороняють*»; «*ті, що тримають*»; «*ті, що мелють*»; «*ті, що дивляться у вікно*») їх денотативними значеннями *руки, ноги, зуби, очі*. Цей переклад є простим і зрозумілим для реципієнта, однак у ньому зникає стилістична забарвленість оригінального тексту, поетична тональність першотвору і шанобливе відношення автора до старіння та смерті людини. Тема старіння і закінчення людського життя завершуються у всіх перекладах буквальним описом смерті, які й не залишають сумнівів про головний сенс буття, хоча тлумачення деталей у перекладах значно відрізняються.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, насамперед, що функціональна спрямованість досліджуваних перекладів німецькою мовою суттєво відрізняється. Так, у перекладах 1980 та 1982 року спостерігаємо інтенцію авторів спростити текст і зробити його більш сучасним та зрозумілим. Цей переклад зроблено для широкого кола читачів. У варіанті перекладу Книги Екклезіаста 2000 року навпаки спостерігаємо тенденцію дбайливо зберігати художню своєрідність оригіналу.

Компаративний аналіз досліджуваних перекладів різних років дозволяє прийти до таких висновків:

1. Переклад головного лейтмотиву твору «гевел» суттєво відрізняється у всіх трьох варіантах перекладу (від метафоричного «*Windhauch*» – «*подих вітру*» до прямого значення «*völlig sinnlos*» – «*цілком безглуздо*»).

2. У перекладі Книги Екклесіаста 1982 року порушено частотність вживання головного лейтмотиву «гевел», що суттєво змінює ритмічну інтонацію поетичного твору і таким чином знижує функцію лейтмотиву.

3. У трьох німецьких перекладах Книги Екклесіаста різних років спостерігаємо суттєві відмінності у інтерпретації та відтворенні таких стилістичних засобів як метафори та антитези. Особливу увагу привертають спрощення у перекладі алегорій у варіанті перекладу Книги Екклесіаста 1982 року, де відбувається заміна старовинних поетичних алегорій їх денотативними значеннями. Відмова від перекладу складних алегорій та метафор першотвору призводить до зникнення стилістичної забарвленості оригінального тексту, його поетичної тональності.

4. Згідно проведеного аналізу приходимо до висновків, що, попри багатовікові дискусії, спроба зробити єдиний універсальний переклад книги Екклесіаста виявляється неможливою. З методологічної точки зору маємо зробити акцент на тому, що останні роки визначається негативна тенденція до реципієнто-орієнтованого розуміння тексту, що, у свою чергу, підштовхує перекладача опускати стилістичні засоби та формувати більш зрозумілий для сьогодення переклад священної книги, що, на жаль, призводить до втрати художньої стилістики архаїчного поетичного тексту.

Список літератури

Дзюбишина-Мельник Н. Українська *Біблія* 1903 року в контексті літературної мови початку ХХ століття. Київ, 1998. С. 275–282.

Олесницький М. А. Книга Екклесіаст. Опыт критико-экзегетического исследования. Киев., 1873. С. 155–185.

Романенко В. Книга Проповідника / У перекладі Івана Хоменка. Укладання і коментарі В. Романенка. К.: Богуславкнига, 2017. 264 с.

Синило Г. В. Древние литературы Ближнего Востока и мир Танаха (Ветхого Завета). Учебное пособие. М.: Флинта: МПСИ, 2008. 848 с.

Синило Г. В. Загадки Экклесиаста: особенности языка, проблема авторства и художественное своеобразие книги. Скрижали. Серия: Ветхозаветные исследования. Вып. 2. Минск: Ковчег, 2011. С. 6 – 47.

Хілько Б. Книга Проповідника: Переклад та екзегетично-теологічний коментар. Борис Хілько. Київ: Видавець Н. О. Вінокурова, 2020. 528 с.

Bier O. Tod und Jenseits bei Kohelet. *Mainzer Evangelisch-Theologische Zeitschrift SoSe*, Johannes-Gutenberg-Universität, 2017. S. 6–24.

Braun, R. Kohelet und die frühhellenistische Popularphilosophie, BZAW 130, Berlin 1973. S.182.

Burkes, Sh. Death in Qoheleth and Egyptian Biographies of the Late Period. Atlanta: Society of Biblical Literature, 1999. 298 S.

Crenshaw James L. Nothing New Under the Sun: Ecclesiastes 1:4-11. In *Reflecting with Solomon: Selected Studies on the Book of Ecclesiastes*, edited by Roy B. Zuck 241-8. Grand Rapids, MI: Baker House, 1994.

Fischer St. Die Aufforderung zur Lebensfreude im Buch Kohelet und seine Rezeption der ägyptischen Harfner Lieder. Frankfurt a. M. Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Wien: Lang, 1999. 269 S.

Lauha, A. Kohelet, BK XIX, Neukirchen-Vluyn, 1978. VIII. 232 S.

Lohfink, N. Qoheleth. A Continental Commentary. Translated by Sean McEvenue, Minneapolis, 2003. S. 158.

Loretz O. Qohelet und der Alte Orient. Untersuchungen zu Stil und theologischer Thematik des Buches Qohelet. Freiburg, 1964. 347 S.

Rose, M. Rien de nouveau. Nouvelles aproches du livre de Qohéleth. Avec une bibliographie (1988–1998) élaborée par B. Perregaux Allisson. Fribourg: Universitätsverlag, 1999. 640 S.

Sellin, E. Theologie des Alten Testaments, Leipzig, 1933. S. 139.

Schwienhorst-Schönberger L. Das Buch Kohelet. Studien zur Struktur, Geschichte, Rezeption und Theologie. Berlin-New York: de Gruyter 1997. 389 S.

Strübind K. Kohelet und das Glück des Augenblicks. *Zeitschrift für Theologie und Gemeinde (ZThG)*: № 19 (2014). S. 155–173.

Zimmerli W. Das Buch Kohelet – Traktat oder Sentenzensammlung? *Vetus Testamentum IOSOT* Göttingen, 2013. S. 77–86.

References

Dzyubishina-Melnyk N. Ukrainka Biblia 1903 roku v konteksti literaturnoi movy pochatku XX stolittya. Kyiv, 1998. S. 275-282.

Olesnytskyj M.A. Knyga Ekklesiast. Opyt krytyko-eksegetychnogo issledovania. Kyiv., 1873. S. 155-185.

Romanenko W. Knyga propovidnyka / U pereklyadi Ivana Chomenka. Ukladannja i komentari W. Romanenka. K.: Boguslavknyga, 2017. 264 S.

Synylo G.W. Drevnie literatury Blizhnego Vostoka I mir Tanaha (Vethogo Zaveta).– Uchebnoe posobie. M.: Flinta: МПСИ, 2008. 848 S.

Synylo G.W. Zagadki Ekklesiasta: osobenosti yazyka, problema avtorstva i hudozhestvenoe svoeobrasie knygy. Skryzhali. Seria: Vethozavetnye issledovania. Vypusk. 2. Minsk: Kovcheg, 2011. S. 6–47.

Hilko B. Knyga Propovidnyka: pereklad ta eksegetychno-teologichnyj komentar. Borys Hilko. Київ: Vydavets N.O. Vinokurova, 2020. 528 S.

Bier O. Tod und Jenseits bei Kohelet. *Mainzer Evangelisch-Theologische Zeitschrift SoSe*, Johannes-Gutenberg-Universität, 2017. S. 6-24.

Braun, R. Kohelet und die frühhellenistische Popularphilosophie, BZAW 130, Berlin 1973. S.182.

Burkes, Sh. Death in Qoheleth and Egyptian Biographies of the Late Period. Atlanta: Society of Biblical Literature 1999. 298 S.

Crenshaw James L. Nothing New Under the Sun: Ecclesiastes 1:4-11. In *Reflecting with Solomon: Selected Studies on the Book of Ecclesiastes*, edited by Roy B. Zuck, 241-8. Grand Rapids, MI: Baker House, 1994.

- Fischer St. Die Aufforderung zur Lebensfreude im Buch Kohelet und seine Rezeption der ägyptischen Harfner Lieder. Frankfurt a. M. Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Wien: Lang 1999. 269 S.
- Lauha, A. Kohelet, BK XIX, Neukirchen-Vluyn, 1978. VIII. 232 S.
- Lohfink, N. Qoheleth. A Continental Commentary. Translated by Sean McEvenue, Minneapolis, 2003. S. 158.
- Loretz O. Qohelet und der Alte Orient. Untersuchungen zu Stil und theologischer Thematik des Buches Qohelet. Freiburg, 1964. 347 S.
- Rose, M. Rien de nouveau. Nouvelles aproches du livre de Qohéleth. Avec une bibliographie (1988-1998) élaborée par B. Perregaux Allisson. Fribourg: Universitätsverlag, 1999. 640 S.
- Sellin, E., Theologie des Alten Testaments, Leipzig, 1933. S. 139.
- Schwienhorst-Schönberger L. Das Buch Kohelet. Studien zur Struktur, Geschichte, Rezeption und Theologie. Berlin-New York: de Gruyter, 1997. 389 S.
- Strübind K. Kohelet und das Glück des Augenblicks. Zeitschrift für Theologie und Gemeinde (ZThG): № 19. 2014. S. 155-173.
- Zimmerli W. Das Buch Kohelet – Traktat oder Sentenzensammlung? Vetus Testamentum IOSOT Göttingen, 2013. S. 77–86.

УДК 811.61.2'25

**ETYMOLOGICAL PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS
WITH A ZOOCOMPONENT IN THE ENGLISH LANGUAGE
ЕТИМОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
ІЗ ЗООКОМПОНЕНТОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Олена ГНАТКОВСЬКА, Ірина САПОЖНИК, Тетяна СУРОДЕЙКІНА
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
o.hnatkovska@chnu.edu.ua, i.sapozhnyk@chnu.edu.ua, t.surodeikina@chnu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-4172-9503>, <http://orcid.org/0000-0002-0898-2921>,
<http://orcid.org/0000-0002-3862-5677>

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2023.843.20-26>

The given article aims at analyzing etymological peculiarities of phraseological units with a zoocomponent in the English language. The following methods of research have been employed in the process of our investigation: general scientific such as analysis of scientific sources and systematization; the method of etymological analysis for establishing the origin of the phraseological units under study and the quantitative method to summarize the received data. Zoonyms are characterized by a wide-spread nature and are actively used in English to reinforce the human image, situations, life experience, and their main features of character. The most traditional principle of phraseological units classification is based on their origin, the latter is regarded as a peculiar sphere of human activity or a natural phenomenon. These are the expressions typical for the representatives of various jobs, or connected to agriculture, daily routine, fauna, sports, etc. There also exist borrowings from the Bible or the works by Shakespeare, or other famous authors.

Having analyzed the origin of 1000 English phraseological units with a zoocomponent, we found out that English proper idioms are dominant and comprise 51% of all the material under study. 17% belong to the aphorisms of famous people, mostly by W. Shakespeare and G. Chaucer. Classical origin from Ancient Greek or Roman mythology have 14% of the idioms under analysis. The job sphere represents another source of their origin including only 9% of phraseological units. The ones with Biblical origin are quite few in number (only 6%). Another 3% have a vague origin.

Key words: phraseological unit, zoonym, zoocomponent, etymology, classification, classical languages.

Зооніми вирізняються високим ступенем поширення та активно використовуються в англійській мові для підсилення образної характеристики людини, ситуації, репрезентують життєвий досвід людини, її поведінку, якості, служать для позначення головних рис характеру. Найбільш традиційний принцип класифікації фразеологізмів базується на основі їхнього походження, за яким *джерелом*